

7^Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ
ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

«ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΕ ΡΟΛΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΗ»

**ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ,
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**

*«Το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο
διαβίωσης»*

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

**ANNA ΜΑΡΙΑ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥ**

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:

**ΗΛΙΑΣ - ΕΦΡΑΙΜ
ΓΑΝΕΛΗΣ**

16-18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Περιεχόμενα

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου.....	2
2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα.....	3
3. Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών δικαιωμάτων: ρόλος και αρμοδιότητες.....	4
4. Άρθρο 11 Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα	5
5.Επεξήγηση ορολογίας.....	6
6. Ανάλυση του Άρθρου 11 του Συμφώνου μέσα από τα Γενικά Σχόλια της Επιτροπής	6
Γενικό Σχόλιο 4: Το δικαίωμα σε επαρκή στέγαση.....	7
Γενικό Σχόλιο 7: Αναγκαστικές εξώσεις	8
Γενικό Σχόλιο 12: Το δικαίωμα σε επαρκές φαγητό	9
7. Ειδικότερα θέματα.....	10
7.1. Το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης στα σωφρονιστικά ιδρύματα.....	10
7.2. Η σημασία των κρίσιμων κρατικών υποδομών για τη διασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης.....	11
7.3 Ο αντίκτυπος του Ρωσο-Ουκρανικού πολέμου στο επίπεδο διαβίωσης των προσφύγων.....	12
8. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες	14
9. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη.....	15
10. Βιβλιογραφία	17
11. Ηλεκτρονικές Πηγές.....	17

Επιμέλεια Οδηγού Μελέτης: Άννα Μαρία Παπαδοπούλου, Ηλίας Εφραίμ Γανέλης (ΜΡΔ 2022), Άννα Καλαμάτα, Μιχαέλα Φουρναράκου (ΜΡΔ 2021), Σοφία Ζαγγανά, Σταύρος Παπαγεωργίου (ΜΡΔ 2020), Χατζηθεοδώρου Ευσταθία, Δημήτρης Τσιπινιάς (ΜΡΔ 2019), Πολίτης-Λάμπρου Παναγιώτης, Τσακαλίδου Ιωάννα (ΜΡΔ 2018) και Σαπουντζής Ιωάννης, Λαμπίδη Βασιλική (ΜΡΔ 2017).

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου

Αξιότιμοι συνάδελφοι εμπειρογνώμονες,

Με μεγάλη χαρά σας καλωσορίζουμε στην 7η Πανελλήνια μαθητική προσομοίωση των επιτροπών του ΟΗΕ "Μαθητές σε ρόλο διπλωμάτη," και συγκεκριμένα στην επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων. Το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης αποτελεί ένα πολύπλευρο δικαίωμα με διαφορετικές εκφάνσεις που καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής των ανθρώπων. Στη συζήτηση που θα περιβάλλει τις εργασίες μας καλείστε να εκπροσωπήσετε τα συμφέροντα της χώρας σας και να συμβάλλετε ο καθένας με τον δικό του τρόπο στη συλλογική προσπάθεια της επιτροπής να διασφαλίσει και να προασπίσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, και ιδιαίτερα αυτό σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσής. Επίσης, είναι σημαντικό να έχουμε πάντα στο μυαλό μας ότι ο σεβασμός προς στην αντίθετη γνώμη και η ορθή επιχειρηματολογία αποτελούν συστατικά στοιχεία του εποικοδομητικού διαλόγου. Άλλωστε, η διπλωματία διέπεται, μεταξύ άλλων, από την κατανόηση των διαφορών μεταξύ των κρατών, διότι μόνο όταν κατανοήσει κανείς τις προθέσεις των υπολοίπων μπορεί να βρει τις ομοιότητες που θα τον οδηγήσουν στην λύση.

Εμείς με τη σειρά μας σας παροτρύνουμε να μελετήσετε σε βάθος τον ανά χείρας οδηγό μελέτης, ο οποίος θα σας καθοδηγήσει στην θεματική της επιτροπής και θα σας βοηθήσει να είστε κατάλληλα προετοιμασμένοι μέχρι την έναρξη των εργασιών μας. Το εγχείρημα της διασφάλισης ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης για όλους αποτελεί, όπως θα δείτε, ένα πολυδιάστατο ζήτημα. Για αυτόν τον λόγο αναμένουμε από εσάς να προσεγγίσετε κριτικά το εν λόγω θέμα και να προτείνετε δημιουργικές λύσεις. Ως προεδρείο, είμαστε και θα είμαστε δίπλα σας καθόλη τη διάρκεια των εργασιών της επιτροπής καθώς και της προετοιμασίας σας, για να σας βοηθήσουμε με τυχόν απορίες ή προβληματισμούς επί του θέματος ή για οποιοδήποτε άλλο ζήτημα.

Σας ευχόμαστε καλή μελέτη και καλή επιτυχία.

Με εκτίμηση,

Άννα Μαρία Παπαδοπούλου, Πρόεδρος

Ηλίας Εφραίμ Γανέλης, Αντιπρόεδρος

2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) αποτελεί έναν παγκόσμιο διεθνή οργανισμό, που συστάθηκε από 51 ιδρυτικά κράτη (ανάμεσα στα οποία και η Ελλάδα) στο Σαν Φρανσίσκο στις 26 Ιουνίου του 1945 και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου του ιδίου έτους, μετά την κύρωση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών από τα κοινοβούλια των κρατών μελών. Σήμερα αριθμεί 193 κράτη μέλη.

Οι σκοποί του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών καταγράφονται στο άρθρο 1 του Χάρτη, με την παράγραφο 3 να εντάσσει σε αυτούς την «ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας».

Προς αυτή την κατεύθυνση, στις 16 Δεκεμβρίου 1966 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή στις 3 Ιανουαρίου 1976 σύμφωνα με το άρθρο 27.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα αποτελούν τη Βίβλο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το τελευταίο συνιστά κατ' αυτόν τον τρόπο μία από τις σημαντικότερες διεθνείς πράξεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου παγκοσμίως. Ως διεθνής σύμβαση, το παραπάνω Σύμφωνο δεσμεύει νομικά όλα τα κράτη-μέρη που το έχουν υπογράψει κι επικυρώσει. Συνολικά 165 κράτη δεσμεύονται από τις διατάξεις του, οι οποίες μεταξύ άλλων αφορούν τη στέγαση, την εκπαίδευση, την εργασία, το περιβάλλον, την υγεία, την κοινωνική ασφάλιση, τα πολιτιστικά δικαιώματα και το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Η υιοθέτηση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του Συμφώνου το 2008, και η θέση του σε εφαρμογή το 2013, έδωσε τη δυνατότητα ατομικής και διακρατικής αναφοράς αναφορικά με παραβάσεις των διατάξεων του Συμφώνου αυτού, παρέχοντας συνεπώς αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει. Η Ελλάδα κύρωσε το Σύμφωνο αλλά όχι το Πρωτόκολλο.

3. Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών δικαιωμάτων: ρόλος και αρμοδιότητες

Η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων είναι το όργανο που αποτελείται από 18 ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες και ως κύριο έργο της έχει την επίβλεψη της εφαρμογής των διατάξεων του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα.

Η Επιτροπή συγκροτήθηκε με βάση το Ψήφισμα ("Resolution") 1985/17 του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ της 28ης Μαΐου 1985.

Όλα τα κράτη μέρη είναι υποχρεωμένα να υποβάλουν στην Επιτροπή σε τακτική βάση εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με βάση το Σύμφωνο. Πιο συγκεκριμένα, οι εκθέσεις υποβάλλονται δύο χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ του Συμφώνου για τα ιδρυτικά κράτη μέρη και δύο χρόνια μετά την κύρωση του Συμφώνου για τα προσχωρήσαντα κράτη μέρη. Έκτοτε, κάθε πέντε έτη, τα κράτη οφείλουν να ενημερώνουν για την εφαρμογή των διατάξεων του Συμφώνου. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή εξετάζει κάθε έκθεση και απευθύνει τις ανησυχίες και τις συστάσεις της σε κάθε κράτος μέρος με τη μορφή «τελικών παρατηρήσεων».

Πέραν των ανωτέρω, η Επιτροπή υιοθετεί με συναίνεση τα Γενικά Σχόλια. Πρόκειται για κείμενα που στοχεύουν στην ερμηνεία ή διευκρίνιση όρων ή διατάξεων του Συμφώνου, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητά και να διευκολυνθούν τα κράτη μέρη στην καλύτερη δυνατή εφαρμογή τους και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους.

Ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης: Όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν αξιοπρεπή διαβίωση και να έχουν τη δυνατότητα να εξελίσσονται ως άτομα και κοινωνικά όντα. Η ικανοποιητική διαβίωση συνίσταται από βασικούς πυλώνες όπως την πρόσβαση σε φαγητό, νερό και στέγαση. Ωστόσο δεν περιορίζεται σ' αυτούς. Η οικονομική και κοινωνική εξέλιξη των ατόμων, η δυνατότητα διεύρυνσης των πνευματικών τους οριζόντων και η ικανότητα απόκτησης αγαθών πέραν των αναγκαίων για την επιβίωση αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Το Άρθρο 25 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξασφαλίζει το πανανθρώπινο δικαίωμα σε ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης για την υγεία και την ευημερία του ίδιου του ατόμου και της οικογένειάς του. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να παρέχουν φαγητό, ρουχισμό, στέγη, ιατρική φροντίδα και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες, δικαίωμα ασφάλειας σε περίπτωση ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας, χηρείας, μεγάλης ηλικίας ή οποιασδήποτε άλλης έλλειψης σε καταστάσεις πέραν του ανθρώπινου ελέγχου.

4. Άρθρο 11 Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα¹

“Άρθρο 11.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε προσώπου για ένα επίπεδο διαβίωσης ανεκτό για τον ίδιο και την οικογένειά του, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης διατροφής, ενδυμασίας και κατοικίας, συγχρόνως δε και το δικαίωμα της συνεχούς βελτιώσεως των συνθηκών διαβιώσεώς του. Τα Κράτη θα λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση του δικαιώματος αυτού, αναγνωρίζοντας στην περίπτωση αυτή την ουσιώδη σημασία της διεθνούς συνεργασίας, που βασίζεται στην ελεύθερη συναίνεση.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το βασικό δικαίωμα κάθε προσώπου για την προστασία του από την πείνα και θα θεσπίσουν μόνα τους ή με τη διεθνή συνεργασία τα απαιτούμενα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των συγκεκριμένων προγραμμάτων:

α) για τη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής, διατήρησης και διανομής τροφίμων, με την πλήρη χρησιμοποίηση όλων των τεχνικών και επιστημονικών γνώσεων, με τη μετάδοση γνώσεων σχετικών με τις αρχές που διέπουν τη διατροφή και με την ανάπτυξη ή αναμόρφωση των αγροτικών συστημάτων με τρόπο που διασφαλίζει την καλύτερη αξιοποίηση και χρήση των φυσικών πόρων,

β) για τη διασφάλιση της δίκαιης κατανομής των παγκόσμιων αποθεμάτων τροφίμων ανάλογα με τις ανάγκες που υπάρχουν κάθε φορά, λαμβανομένων υπόψη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη εισαγωγής καθώς και τα κράτη εξαγωγής τροφίμων.”

---

¹ Από την επίσημη μετάφραση του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, όπως κυρώθηκε με τον ν. 1532/1985. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686b92> (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).

5. Επεξήγηση ορολογίας

Ανθρώπινο Δικαίωμα²0: Κάθε άνθρωπος από τη στιγμή που γεννιέται έχει πρόσβαση σε όλα ανεξαιρέτως τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία είναι αναφαίρετα. Ο ΟΗΕ στο Άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναφέρει χαρακτηριστικά: “Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.”

Ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης³: Όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν αξιοπρεπή διαβίωση και να έχουν τη δυνατότητα να εξελίσσονται ως άτομα και κοινωνικά όντα. Η ικανοποιητική διαβίωση συνίσταται από βασικούς πυλώνες όπως την πρόσβαση σε φαγητό, νερό και στέγαση. Ωστόσο δεν περιορίζεται σ’ αυτούς. Η οικονομική και κοινωνική εξέλιξη των ατόμων, η δυνατότητα διεύρυνσης των πνευματικών τους οριζόντων και η ικανότητα απόκτησης αγαθών πέραν των αναγκαίων για την επιβίωση αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Το Άρθρο 25 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξασφαλίζει το πανανθρώπινο δικαίωμα σε ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης για όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, καταγωγής, φιλοσοφικών και θρησκευτικών πεποιθησεων.

---

² Πληροφοριακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ (χ.χ.) Ανθρώπινα Δικαιώματα. Διαθέσιμο στο: <https://unric.org/el/%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-2/>. (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).

³ Social Policy (2019). Το δικαίωμα σε επαρκές επίπεδο διαβίωσης. Διαθέσιμο στο: <https://socialpolicy.gr/2019/10/%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CF%89%CE%BC%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%AF%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B2%CE%AF%CF%89.html>. (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).

6. Ανάλυση του Άρθρου 11 του Συμφώνου μέσα από τα Γενικά Σχόλια της Επιτροπής

Γενικό Σχόλιο 4: Το δικαίωμα σε επαρκή στέγαση⁴

Το ανθρώπινο δικαίωμα σε επαρκή στέγαση, το οποίο προκύπτει από το δικαίωμα σε ένα κατάλληλο επίπεδο διαβίωσης του άρθρου 11 παράγραφος 1 του Συμφώνου, έχει κεντρική σημασία για την απόλαυση όλων των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Παρά το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα έχει επανειλημμένα επιβεβαιώσει τη σημασία του πλήρους σεβασμού για το δικαίωμα σε επαρκή στέγαση, παραμένει ένα ανησυχητικά μεγάλο κενό μεταξύ των προτύπων που ορίζονται στο άρθρο 11 του Συμφώνου και της κατάστασης που επικρατεί σε πολλά μέρη του κόσμου. Ενώ τα προβλήματα είναι ιδιαίτερα έντονα σε ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες που αντιμετωπίζουν σημαντικό έλλειμμα πόρων και άλλους περιορισμούς, η Επιτροπή παρατηρεί ότι υπάρχουν σημαντικά προβλήματα έλλειψης στέγης και ανεπαρκούς στέγασης σε ορισμένες από τις πιο οικονομικά ανεπτυγμένες κοινωνίες. Τα Ηνωμένα Έθνη εκτιμούν (κατά τον χρόνο δημοσίευσης του Γενικού Σχολίου) ότι υπάρχουν πάνω από 100 εκατομμύρια άστεγοι παγκοσμίως και πάνω από 1 δισεκατομμύριο στεγάζονται ανεπαρκώς. Δεν υπάρχει ένδειξη ότι ο αριθμός αυτός μειώνεται. Είναι σαφές ότι κανένα κράτος δεν έχει απολύτως λύσει το έντονο πρόβλημα της ύπαρξης χιλιάδων αστέγων, οι οποίοι βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Παρά την γενικότερη εικόνα ανεπάρκειας μέτρων προάσπισης του δικαιώματος, σύμφωνα με την Επιτροπή, το συγκεκριμένο δικαίωμα δεν πρέπει να ερμηνεύεται υπό στενή έννοια από τα κράτη μέλη. Είναι εύλογο να αντιμετωπίζεται ως το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου να ζει ειρηνικά, με ασφάλεια και αξιοπρέπεια και όχι απλά με μία σκεπή "πάνω από το κεφάλι του." Παρά την ύπαρξη θεμελίων για την δημιουργία και λειτουργία εθνικών ή και διεθνών προγραμμάτων στέγασης, λιγότερο από το 5 τοις εκατό της διεθνούς βοήθειας έχει χρησιμοποιηθεί για τη στέγαση και συχνά ο τρόπος με τον οποίο παρέχεται τέτοια χρηματοδότηση δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες στέγασης των μειονεκτουσών ομάδων. Τα συμβαλλόμενα κράτη κρίνεται ορθό να διασφαλίσουν ότι ένα σημαντικό ποσοστό χρηματοδότησης αφιερώνεται στη δημιουργία συνθηκών που οδηγούν σε υψηλότερο αριθμό ατόμων που στεγάζονται επαρκώς. Τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που προωθούν μέτρα διαρθρωτικής προσαρμογής είναι υπεύθυνα να διασφαλίζουν ότι τέτοια μέτρα δεν θέτουν σε κίνδυνο την απόλαυση του δικαιώματος για επαρκή στέγαση. Τα συμβαλλόμενα κράτη, όταν εξετάζουν τη διεθνή χρηματοοικονομική συνεργασία, είναι σκόπιμο, με βάση το Σύμφωνο, να υποδείξουν τομείς σχετικούς με το δικαίωμα σε επαρκή στέγαση όπου η

⁴ Γενικό Σχόλιο 4, Παράγραφος 1 του άρθρου 11 του Διεθνούς Συμφώνου. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/pdfid/47a7079a1.pdf> (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).

εξωτερική χρηματοδότηση θα έχει το μεγαλύτερο αποτέλεσμα. Τέτοια αιτήματα κρίνεται ορθό σύμφωνα με το Σύμφωνο να λαμβάνουν πλήρως υπόψη τις ανάγκες και τις απόψεις των ομάδων που επηρεάζονται.

Γενικό Σχόλιο 7: Αναγκαστικές εξώσεις⁵

Το επόμενο σχόλιο που δημοσιεύτηκε στην πραγματικότητα συμπλήρωνε το πρώτο. Το Γενικό Σχόλιο 7 σχετικά με το δικαίωμα της επαρκούς στέγασης και ειδικότερα με το κομμάτι των αναγκαστικών εξώσεων δημοσιεύτηκε κατά την δέκατη έκτη συνεδρίαση της Επιτροπής, το 1997. Ο όρος «αναγκαστική έξωση» ορίστηκε ως η μόνιμη ή προσωρινή απομάκρυνση, παρά τη θέλησή τους, ατόμων, οικογενειών ή/και κοινοτήτων από τα σπίτια και/ή τη γη που κατέχουν, χωρίς την παροχή και πρόσβαση σε κατάλληλες μορφές νομικής ή άλλης προστασίας. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι αναγκαστικές εξώσεις είναι εκ πρώτης όψεως ασυμβίβαστες με τις απαιτήσεις του Συμφώνου. Αυτό διότι, κάποιες φορές αποτελούν μέρος γενικότερων ένοπλων συρράξεων, μαζικών εξόδων ή προσφυγικών ρευμάτων και συνδέονται με βίαιες πρακτικές που τροφοδοτούνται από κοινοτική ή εθνοτική βία ή εκδηλώνονται στο πλαίσιο διεθνών ή εσωτερικών ενόπλων συγκρούσεων. Υπάρχουν, ωστόσο, και περιπτώσεις στις οποίες σημειώνονται αναγκαστικές εξώσεις ακόμη και στο όνομα της ανάπτυξης. Όμως, από την στιγμή που τα κράτη μέλη δεσμεύονται σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 2 να προάγουν «με κάθε πρόσφορο μέσο» τα κατοχυρωμένα στο Σύμφωνο δικαιώματα, είναι φανερό πως οδηγούνται σε αντιφάσεις, ακολουθώντας μία πολιτική εξώσεων που επί της ουσίας παραβιάζει σημαντικά το δικαίωμα στην επαρκή στέγαση. Αυτή η παραβίαση οδηγεί σε καταπατήσεις ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Παρόλα αυτά, αξίζει να αναφερθεί ότι ορισμένες εξώσεις ενδέχεται να είναι δικαιολογημένες, όπως σε περίπτωση διαρκούς μη καταβολής μισθώματος ή ζημίας σε μισθωμένα ακίνητα χωρίς εύλογη αιτία. Σε αυτή την περίπτωση εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές να διασφαλίσουν ότι εκτελούνται με τρόπο που είναι συμβατό με το Σύμφωνο και προβλέπεται από διάταξη νόμου. Η κατάλληλη διαδικαστική προστασία και η τήρηση της νομότυπης διαδικασίας αποτελούν ουσιώδεις πτυχές όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά έχουν ιδιαίτερη σημασία σε σχέση με ζητήματα όπως οι αναγκαστικές εξώσεις, που θίγουν άμεσα μεγάλο αριθμό δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται τόσο στο Σύμφωνο, όσο και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Έτσι η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι εξώσεις δεν είναι ορθό να οδηγούν στην παραβίαση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων άστεγων ή ευάλωτων εν γένει ατόμων. Σε περίπτωση που οι πληγέντες δεν είναι σε θέση να καλύψουν οι ίδιοι τις στοιχειώδεις ανάγκες τους, το συμβαλλόμενο κράτος κρίνεται σκόπιμο να λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα, στο μέγιστο των διαθέσιμων πόρων του, για να εξασφαλίσει ότι υπάρχει

⁵ Γενικό Σχόλιο 7, Παράγραφος 1 του Άρθρου 2 του Γενικού Συμφώνου. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/47a70799d.html> (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).

επαρκής εναλλακτική στέγαση, επανεγκατάσταση ή πρόσβαση σε παραγωγική γη, ανάλογα με την περίπτωση.

Γενικό Σχόλιο 12: Το δικαίωμα σε επαρκές φαγητό⁶

Με βάση το Γενικό Σχόλιο 12 του Άρθρου 11 του Διεθνούς Συμφώνου των Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων, τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του κάθε ατόμου σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης για αυτό και την οικογένειά του, συμπεριλαμβανομένων του επαρκούς φαγητού, της ένδυσης και στέγασης και της συνεχούς βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσής του. Συγκεκριμένα το δικαίωμα στο επαρκές φαγητό αποτελεί πανανθρώπινο δικαίωμα, συνδεδεμένο με τον ορισμό της ατομικής αξιοπρέπειας και της επιβίωσης ενός όντος. Η παροχή επαρκούς φαγητού εξασφαλίζει σε πρώτο στάδιο την επιβίωση του ατόμου και δευτερευόντως την απόλαυση και την ικανοποίηση. Ωστόσο, ο αριθμός των υποσιτιζόμενων πολιτών αναπτυσσόμενων και αναπτυγμένων χωρών αυξάνεται συνεχώς, καταδεικνύοντας την καταστρατήγηση του δικαιώματος στη σίτιση. Μάλιστα, περισσότεροι από 840 εκατομμύρια άνθρωποι μεταξύ των κρατών μελών δεν δέχονται την απαραίτητη ποσότητα και ποιότητα φαγητού σε βάθος χρόνου. Η αδυναμία παροχής φαγητού σε πολίτες αναπτυγμένων κρατών μελών συμβολίζει την ύπαρξη ανισοτήτων και την αύξηση του αριθμού των ατόμων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Με βάση το Γενικό Σχόλιο 12, όλα τα κράτη, ακόμα και αν αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και εμπόδια παραγωγής ή διάθεσης τροφής, κρίνεται εύλογο να πασχίζουν για τη μεγαλύτερη δυνατή παροχή τροφής στους υπηκόους τους. Παρά τη διεθνή χάραξη πολιτικής, τα κράτη μέλη ως εθνικές κοινότητες είναι υπεύθυνα για τη δημιουργία ενός εθνικού νομικού πλαισίου, με βάση το οποίο δύναται να επιτευχθεί ο σεβασμός στο δικαίωμα στη σίτιση. Ο Σεβασμός, η Προστασία και η Εκπλήρωση αποτελούν τους πυλώνες της διαδικασίας προάσπισης των οικουμενικών δικαιωμάτων. Η εκπλήρωσή τους συνεπώς συμβάλλει στη διεθνή συνεργασία των κρατών μελών αλλά και στην άενη και επίμονη προσπάθεια εξασφάλισης φαγητού σε όλους τους πολίτες του κόσμου, ως ένδειξη κατανόησης μίας καθημερινής, οικουμενικής και ζωτικής σημασίας ανάγκης.

---

⁶ Γενικό Σχόλιο 12, Παράγραφοι 1 έως 5 του Άρθρου 11 του Διεθνούς Συμφώνου. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838c11.pdf> (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).

7. Ειδικότερα Θέματα

7.1. Το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης στα σωφρονιστικά ιδρύματα.

Το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης αποτελεί δικαίωμα κάθε προσώπου ανεξαιρέτως, όπως αναφέρει και το άρθρο 11 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Σε αυτά τα πρόσωπα ανήκουν και οι κρατούμενοι στις φυλακές. Σύμφωνα με στοιχεία, οι κρατούμενοι σε σωφρονιστικά ιδρύματα φτάνουν παγκοσμίως σχεδόν τα 12 εκατομμύρια. Το 2015 υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το κείμενο με τις βασικές αρχές και κανόνες για τη μεταχείριση και τις συνθήκες διαβίωσης των φυλακισμένων, το οποίο εισήχθη για πρώτη φορά το 1955 στο πλαίσιο του Συνεδρίου του ΟΗΕ για την Πρόληψη του Εγκλήματος και τη Μεταχείριση των Παραβατών και εγκρίθηκε από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα είναι ήδη μια τιμωρία –η οποία συνίσταται αποκλειστικά σε περιορισμό του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Επομένως, οι συνθήκες κράτησης και οι εσωτερικοί κανονισμοί λειτουργίας των καταστημάτων δεν θα πρέπει να επιβαρύνουν περισσότερο τον κρατούμενο και την εν γένει διαβίωσή του στο σωφρονιστικό ίδρυμα κατά το χρόνο έκτισης της ποινής. Κρίσιμα ζητήματα ωστόσο έχουν τεθεί σε πολλές χώρες όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων, οι οποίες αποτελούν τους κύριους παράγοντες που καθορίζουν την αυτοεκτίμηση και την αξιοπρέπεια τους.

Οι φυλακισμένοι, όπως και όλοι οι υπόλοιποι άνθρωποι, έχουν δικαίωμα μεταξύ άλλων σε επαρκή στέγαση, διατροφή, νερό και ρουχισμό στο πλαίσιο ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης.⁷ Δεν είναι όμως λίγες οι περιπτώσεις υπερφόρτωσης των φυλακών, δεδομένου ότι σχεδόν στις μισές χώρες του πλανήτη η πληρότητα των φυλακών ξεπερνάει το 100% ενώ σε 1 στις 5 ξεπερνάει και το 150%.⁸ Το φαινόμενο αυτό του υπερπληθυσμού των φυλακών, πέρα από το ότι παραβιάζει το δικαίωμα των φυλακισμένων σε επαρκή και ικανοποιητική στέγαση, δημιουργεί προβλήματα στην ομαλή λειτουργία των βασικών δομών μίας φυλακής και καθιστά αναποτελεσματικό το προσωπικό των φυλακών καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα εξυπηρέτησης τόσο μεγάλου αριθμού κρατουμένων. Σε υπερβολικά συνωστισμένες φυλακές είναι επίσης πιθανό να υπάρχουν κακές συνθήκες υγιεινής που μπορούν να διευκολύνουν τη μετάδοση μεταδοτικών ασθενειών. Η πανδημία του COVID-19 έχει αποκαλύψει την απόλυτη ανάγκη μείωσης του υπερπληθυσμού των φυλακών και βελτίωσης των συνθηκών τους παγκοσμίως.⁹ Κάθε μορφή οργανωμένης

⁷ ΟΗΕ. (2005). *Ανθρώπινα Δικαιώματα και Φυλακές*, σελ. 14, United Nations Publications, Νέα Υόρκη και Γενεύη. Διαθέσιμο στο: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/training11Add3en.pdf> (Ανακτήθηκε 24/10/2022).

⁸ UNODC, (2021). Διαθέσιμο στο: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/DataMatters1_prison.pdf (Ανακτήθηκε 21/10/2022).

⁹ Penal Reform International. (χ.χ.). Το θέμα των συνθηκών στις φυλακές. Διαθέσιμο στο: <https://www.penalreform.org/issues/prison-conditions/issue/> (Ανακτήθηκε 24/10/2022).

κοινωνίας πρέπει να παρέχει στα μέλη της ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη μέσω οργανωμένων για τον σκοπό αυτό δομών. Η ανάγκη αυτή είναι ακόμη περισσότερο επιτακτική στο πλαίσιο των φυλακών, όπου οι κρατούμενοι είναι ιδιαίτερα επιβαρυνμένοι σωματικά και ψυχικά και εξαιτίας αυτού παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά νοσηρότητας από ότι ο υπόλοιπος πληθυσμός.

Πέρα από την ανάγκη επαρκούς και ικανοποιητικής στέγασης, συχνά τίθενται ζητήματα όσον αφορά τη διατροφή και την πρόσβαση σε πόσιμο νερό των κρατουμένων. Το φαγητό πρέπει να είναι επαρκές για να καλύπτει τις ανάγκες των κρατουμένων ώστε να διατηρείται η καλή υγεία και φυσική σωματική τους κατάσταση και το πόσιμο νερό προσβάσιμο ακώλυτα κάθε στιγμή. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη, σε όποιες περιπτώσεις υπάρχουν, και οι διαφορετικές διατροφικές συνήθειες ή ευαισθησίες των κρατουμένων, για παράδειγμα λόγω προβλημάτων υγείας ή λόγω θρησκείας. Ανάλογα περιστατικά έχουν κατά καιρούς απασχολήσει και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.¹⁰ Τέλος, εξίσου σημαντικό είναι και το δικαίωμα των κρατουμένων σε ρουχισμό, κατάλληλο, καθαρό και ευπρεπή, που θα διασφαλίζει την καλή προσωπική υγιεινή και την αξιοπρέπειά τους.¹¹ Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, θεωρείται αναγκαία η διασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης των κρατουμένων σε σωφρονιστικά καταστήματα καθώς οι συνθήκες διαβίωσης τους αποτελούν αξιόπιστο δείκτη της ποιότητας του πολιτισμού μιας κοινωνίας.

7.2. Η σημασία των κρίσιμων κρατικών υποδομών για τη διασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης

Κάθε κράτος διαθέτει κρίσιμες υποδομές. Ως κρίσιμες υποδομές αναγνωρίζονται τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τα υδραγωγεία, οι συγκοινωνίες και τα κυβερνητικά κτήρια. Όπως γίνεται αντιληπτό, η χρησιμότητά τους είναι μεγάλη καθώς διασφαλίζουν τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα.¹² Για παράδειγμα, το δικαίωμα στην ιατρική περίθαλψη διασφαλίζεται από την καλή λειτουργία των νοσοκομείων και των λοιπών υγειονομικών μονάδων. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση, αντίστοιχα, διασφαλίζεται από την εκπαιδευτική διαδικασία στα σχολεία. Από τα παραδείγματα αυτά κατανοούμε πως η παρακώλυση της λειτουργίας των κρίσιμων υποδομών ενός κράτους μπορεί να στερήσει το ικανοποιητικό

¹⁰ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. (2022). Οδηγός για τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Τα δικαιώματα των κρατουμένων. Διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Prisoners_rights_ENG.pdf (Ανακτήθηκε 24/10/2022).

¹¹ UNODC, (χ.χ.). Οι Ελάχιστοι Πρότυποι Κανόνες για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων του ΟΗΕ, σελ. 9, UNODC και Government of Germany, Γενεύη, Διαθέσιμο στο: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf (Ανακτήθηκε 21/10/2022).

¹² European Commission (χ.χ.). Critical Infrastructure Protection. Διαθέσιμος στο: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities-z/critical-infrastructure-protection_en (Ανακτήθηκε στις 18/10/2022).

επίπεδο διαβίωσης από τα άτομα.¹³ Δεν είναι άλλωστε λίγες οι περιπτώσεις που τα νοσοκομεία υπερχρηματοδοτούνται ή ακόμη έχουν έλλειψη του απαραίτητου εξοπλισμού για την νοσηλεία των ασθενών. Ιδιαίτερα στα αναπτυσσόμενα κράτη, η οικονομική δυσπραγία και η έλλειψη επενδύσεων σε υγειονομικές μονάδες κάνει το εγχείρημα της προστασίας των υποδομών ακόμη πιο δύσκολο για την πολιτεία. Η πανδημία έπληξε ακόμη περισσότερο τα εθνικά συστήματα υγείας, καθώς οι μονάδες των νοσοκομείων ήταν κατελημμένες και πολλοί ασθενείς δεν είχαν ούτε την αναγκαία ιατρική περίθαλψη.

Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η ποιότητα της εκπαίδευσης εξαρτάται μεταξύ άλλων από το εκπαιδευτικό προσωπικό και την κατάσταση των σχολικών υποδομών, όπως μοντέρνες και φιλόξενες αίθουσες διδασκαλίας. Ωστόσο, οι περιπτώσεις τέτοιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ποικίλουν μεταξύ των κρατών και, όπως είναι λογικό, η κακή κατάσταση των σχολικών υποδομών επηρεάζει κατά πολύ την ποιότητα της διδασκαλίας. Όπως ακριβώς με όλες τις κρίσιμες υποδομές έτσι και με την εκπαίδευση, κατά την διάρκεια της πανδημίας τα σχολεία ανέστειλαν την δια ζώσης λειτουργία τους και αρέστηκαν στη διαδικτυακή εκπαίδευση. Ωστόσο, είναι αμφίβολο αν όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ήταν κατάλληλα προετοιμασμένα για κάτι τέτοιο, δεδομένης της έλλειψης της απαραίτητης τεχνολογίας όπως ηλεκτρονικοί υπολογιστές, φορητές συσκευές και επικαιροποιημένα λογισμικά.

Παρόλα αυτά, οι κρίσεις που αντιμετωπίζουν οι κρίσιμες υποδομές δεν είναι μόνο υγειονομικές. Οι ένοπλες συρράξεις μεταξύ κρατών θέτουν σε κίνδυνο όχι απλώς την λειτουργία των υποδομών αλλά την ίδια την ακεραιότητά τους. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις νοσοκομείων ή σχολείων που καταστράφηκαν κατά την διάρκεια μίας πολεμικής σύγκρουσης. Το ίδιο συμβαίνει και με τον Ρώσο-Ουκρανικό πόλεμο.

7.3. Ο αντίκτυπος του Ρωσο-Ουκρανικού πολέμου στο επίπεδο διαβίωσης των προσφύγων

Στις 24 Φεβρουαρίου 2022 η Ρωσική Ομοσπονδία εισέβαλε στην Ουκρανία υπό το πρόσχημα της προστασίας των μειονοτήτων στις επικράτειες Ντονέτσκ και Λουχάνσκ. Όπως κάθε ιστορική στρατιωτική σύρραξη, η ουκρανική κρίση ανάγκασε μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα Ουκρανών προσφύγων να συρρέουν κατά χιλιάδες στις γείτονες χώρες, όπως η Μολδαβία, η Πολωνία και η Ρουμανία.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία καταπατά πρωτίστως το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση. Η ιμπεριαλιστική πολιτική που υιοθετεί η Ρωσία στοχεύει στην επιβολή της δικής της ταυτότητας στον ουκρανικό λαό, αποκόπτοντας τον από το εθνικό του αφήγημα. Η επιβολή αυτή στερείται κάθε νομικού ερείσματος, ενώ παράλληλα παραβιάζει τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου. Επιπλέον, η εισβολή οδήγησε στην εκδίωξη των προσφύγων από τα σπίτια τους, η οποία αποτελεί και αυτή μία μορφή αναγκαστικής

¹³ Publications office of the European Union. (χ.χ.). *Impacts of COVID-19 on School Education*. Διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/201112> (Ανακτήθηκε στις 18/10/2022).

έξωσης που έχει κριθεί ότι είναι ασυμβίβαστη με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα καθώς παραβιάζει το δικαίωμα στη στέγαση ως έκφανση του δικαιώματος σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκδιωγμένοι πληθυσμοί αναφορικά με το επίπεδο διαβίωσης τους ποικίλουν.¹⁴

Μία από αυτές είναι η μετακίνηση των προσφύγων από την χώρα προέλευσης προς την χώρα υποδοχής. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι πρόσφυγες πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης από δίκτυα διασυνοριακού εγκλήματος. Η εκμετάλλευση αυτή περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την αξίωση υπέρογκων χρηματικών καταβολών για την μεταφορά των πληθυσμών προς την χώρα θέλουν να προσφύγουν. Εκτός αυτού, η μεταφορά τους πραγματοποιείται συχνά σε απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης, ελλείπει ειδών πρώτης ανάγκης και περίθαλψης.¹⁵

Επιπλέον, σύμφωνα με τα άρθρα 21 και 23 του Συμφώνου για την κατάσταση των προσφύγων (1951), με το οποίο τα κράτη αποδέχονται τις έννομες συνέπειες της προστασίας των προσφύγων, μπορούμε να εξάγουμε δύο βασικά πορίσματα αναφορικά με το εν λόγω ζήτημα. Καταρχάς, οι χώρες υποδοχής δεσμεύονται να παράσχουν την καλύτερη δυνατή στέγαση στα προσφυγικά ρεύματα, με σεβασμό στο δικαίωμα του επαρκούς φαγητού, της στοιχειώδους στέγασης και ιατρικής περίθαλψης, όπως αυτά αναφέρονται τόσο στο γενικό σχόλιο 4 περί επαρκούς στέγασης όσο και στο γενικό σχόλιο 12 περί επαρκούς φαγητού. Τα προσφυγικά καταλύματα θα πρέπει να τηρούν τις απαραίτητες και διεθνώς θεσπισμένες προδιαγραφές ώστε να διασφαλίζεται η ασφαλής διαμονή, τροφή και περίθαλψη των προσφύγων. Ακόμη, τα συμβαλλόμενα κράτη δεσμεύονται για την ίση μεταχείριση προσφύγων και γηγενών, ενώ η φυλή, το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, η εθνικότητα και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις δεν αποτελούν πηγή διακρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη επίσης χρειάζεται να καταβάλουν προσπάθειες για την κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων σε τομείς όπως η εκπαίδευση και η εργασία, ώστε να επιτευχθεί μέσω της αποδοχής η κοινωνική συνοχή.

Μία άλλη πτυχή του πολέμου είναι η διατάραξη των εμπορικών συναλλαγών της Ουκρανίας. Η εν λόγω ένοπλη σύρραξη παρακώλυε για μεγάλο διάστημα, έως και την ύστατη παρέμβαση των Ηνωμένων Εθνών, τις εισαγωγές και εξαγωγές των τροφίμων στα λιμάνια που συνδέσαν την χώρα με την Μαύρη Θάλασσα. Μια τέτοια κίνηση, όχι μόνο δημιούργησε έλλειμα τροφίμων, καθώς ένας τεράστιος αριθμός στερούνταν επι μακρόν

---

¹⁴ OECD, (2022). *Russia's War of Aggression Against Ukraine Generates Historic Migration Flows: More Support Needed for Integration Now and Possible Future Return*. Διαθέσιμο στο: <https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-generates-historic-migration-flows.htm> (Ανακτήθηκε στις 18/10/2022).

¹⁵ UNODC, (2022). *Conflict in Ukraine: Key Evidence on Risks of Trafficking in Persons and Smuggling of Migrants*. Διαθέσιμο στο: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf (Ανακτήθηκε στις 18/10/2022).

βασικά για την επιβίωση αγαθά, αλλά παράλληλα επιδείνωσε ακόμη περισσότερο την δυσχερή κατάσταση της εθνικής οικονομίας.¹⁶

Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι η πολιτεία σε συνεργασία με την διεθνή κοινωνία θα πρέπει να μεριμνήσει για την διασφάλιση του ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης των προσφυγικών ρευμάτων, μέσω της εθνικής νομοθεσίας και τις πρωτοβουλίες που λαμβάνονται σε υπερεθνικό επίπεδο από διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ και η ΕΕ.

8. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες

- 1) Με ποια μέσα μπορούν τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν το δικαίωμα των κρατουμένων στα σωφρονιστικά ιδρύματα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης;
- 2) Τι είδους μέριμνα θα πρέπει να παράσχουν τα κράτη προκειμένου να διασφαλίσουν την προστασία και την καλή λειτουργία των κρίσιμων υποδομών τους, όπως τα σχολεία ή τα νοσοκομεία;
- 3) Λαμβάνοντας υπόψη τα γενικά σχόλια 4 και 12, καθώς και το σύμφωνο για την κατάσταση των προσφύγων 1951, πως μπορεί η πολιτεία, σε συνεργασία με τα υπόλοιπα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς να βελτιώσει το επίπεδο διαβίωσης των Ουκρανών προσφύγων;

---

¹⁶ UN News, (2022). *The Black Sea Grain Initiative: What It Is, and Why It's Important for the World*. Διαθέσιμο στο: <https://news.un.org/en/story/2022/09/1126811> (Ανακτήθηκε στις 18/10/2022).

9. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη

1. Η ιστοσελίδα του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης του ΟΗΕ, η οποία παρουσιάζει τον ΟΗΕ, την ιστορία του, τους σκοπούς του και τη δομή του με μια σύντομη εισαγωγή απευθυνόμενη σε μαθητές.
<https://unric.org/el/%CF%84%CE%B1-%CE%B7%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CF%84/>
2. Το κανάλι του Γραφείου του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Youtube, το οποίο περιέχει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα: <https://www.youtube.com/user/UNOHCHR>
3. Τα πρωτότυπο κείμενο του Γενικού Σχολίου 15 της Επιτροπής που είναι διαθέσιμο στον παρακάτω σύνδεσμο :
<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4sIQ6QSmIBEDzFEovLCuW1AVC1NkPsgUedPIF1vfPMJGPrCK5aXxG4bAqt2RQ8OBgsAGw8XJOuajoG9jmUjYRQ5MFTYfmbHvQ3AV3OHC0EpYsH2tVRbnt70368ltdOVYd>
4. Η μηχανή αναζήτησης σχετικά με το ποιες διεθνείς συνθήκες ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει υπογράψει και κυρώσει κάθε κράτος του ΟΗΕ. Έμφαση πρέπει να δοθεί στο αν το συγκεκριμένο κράτος έχει υπογράψει και κυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα:
<https://indicators.ohchr.org/>
5. Οι εκθέσεις των κρατών μελών του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα για την εφαρμογή των υποχρεώσεών τους από αυτό. (με έμφαση κάθε εμπειρογνώμονας στο κράτος το οποίο εκπροσωπεί στην Επιτροπή) που είναι διαθέσιμες στο :
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=29
6. Οι "Παρατηρήσεις" (με έμφαση στο κάθε κράτος που εκπροσωπεί ο κάθε εμπειρογνώμονας) της Επιτροπής για τα κράτη μέρη που είναι διαθέσιμες στο :
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=5
7. Πληροφορίες σχετικές με το Διεθνές Σύμφωνο για Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα:
http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CESCR/OHCHR_Map_ICESCR.pdf

8. Σύνδεσμος για την Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cescr/pages/cescrindex.aspx>
9. Γενικές Πληροφορίες Επιτροπής:
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIntro.aspx>
10. Γενικό Σχόλιο 4 του Άρθρου 11: <https://www.refworld.org/pdfid/47a7079a1.pdf>
11. Γενικό Σχόλιο 7 του Άρθρου 11: <https://www.refworld.org/pdfid/47a70799d.pdf>
12. Γενικό Σχόλιο 12 του Άρθρου 11: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838c11.pdf>
13. Διεθνές Σύμφωνο για την Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>
14. Προαιρετικό Πρωτόκολλο για την Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων:
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCESCR.aspx>
15. Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ΟΗΕ:
<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
16. Το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης:
<http://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/human-rightsconcepts-ideas-and-fora/substantive-human-rights/the-right-to-an-adequatestandard-of-living>
17. Παρασκευή Νάσκου-Περράκη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ερωτήσεις και απαντήσεις:
http://www.academia.edu/12754797/%CE%91%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1_%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%
18. Οι Ελάχιστοι Πρότυποι Κανόνες για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων του ΟΗΕ.
https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf
19. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Οδηγός για τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Τα δικαιώματα των κρατουμένων. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Prisoners_rights_ENG.pdf

10. Βιβλιογραφία

- Νάσκου-Περράκη, Π. (2016). Δικαιώματα του Ανθρώπου: Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία, σελ. 250-302, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Μάνεσης, Α. (1982). Συνταγματικά Δικαιώματα - Α' Ατομικές Ελευθερίες, σελ. 150-180, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

11. Ηλεκτρονικές Πηγές

- Ελληνική Πλατφόρμα για την Ανάπτυξη (χ.χ.). Οι 17 Στόχοι. Διαθέσιμο στο: <http://hellenicplatform.org/oi-17-stoxoi/> (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020) .
- Νάσκου-Περράκη, Π. (2013). Ανθρώπινα Δικαιώματα – Ερωτήσεις και Απαντήσεις, σελ. 230-240, Εκδόσεις Θέμις, Αθήνα. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/12754797/%CE%91%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1_%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1_%CE%95%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%91%CF%80%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CE%9C%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%91_2013. (Ανακτήθηκε στις 21/10/2020).
- Penal Reform International. (χ.χ.). Το θέμα των συνθηκών στις φυλακές. Διαθέσιμο στο: <https://www.penalreform.org/issues/prison-conditions/issue/> (Ανακτήθηκε 24/10/2022).
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. (2022). Οδηγός για τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Τα δικαιώματα των κρατουμένων. Διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Prisoners_rights_ENG.pdf (Ανακτήθηκε 24/10/2022).
- ΟΗΕ. (2005). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Φυλακές. Διαθέσιμο στο: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/training11Add3en.pdf> (Ανακτήθηκε 24/10/2022).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ.). Critical infrastructure. Διαθέσιμο στο: https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/page/critical-infrastructure_en (Ανακτήθηκε 5/10/2022).
- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης. (2019). Ορισμός κρίσιμων υποδομών και υπηρεσιών της χώρας για την Κυβερνοασφάλεια. Διαθέσιμο στο: <https://mindigital.gr/archives/748> (Ανακτήθηκε 8/10/2022).

ΟΗΕ. (2022). Ukraine: UN-led Grain Initiative helps anchor food supply, chart way out of crisis. Διαθέσιμο στο: <https://news.un.org/en/story/2022/10/1129757> (Ανακτήθηκε 21/10/2022).

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (χ.χ.). Η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων 1951. Διαθέσιμο στο: <https://www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html> (Ανακτήθηκε 5/10/2022).

Γιατροί Χωρίς Σύνορα. (2016). Greece: Looking after refugees in transit. Διαθέσιμο στο: <https://www.msf.org/greece-looking-after-refugees-transit> (Ανακτήθηκε 10/10/2022).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους. (2022). CONDITIONS IN RECEPTION FACILITIES, Country Report: Conditions in reception facilities. Διαθέσιμο στο: <https://asylumineurope.org/reports/country/greece/reception-conditions/housing/conditions-reception-facilities/> (Ανακτήθηκε 10/10/2022).

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (2022). Operational data portal, Ukraine refugee situation. Διαθέσιμο στο: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Ανακτήθηκε 10/10/2022).

UNESCO. (χ.χ.). Education: from school closure to recovery. Διαθέσιμο στο: <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-response> (Ανακτήθηκε 10/10/2022).

Διεθνής Αμνηστία. (χ.χ.). REFUGEES, ASYLUM SEEKERS AND MIGRANTS. Διαθέσιμο στο: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/> (Ανακτήθηκε 10/10/2022).